

ANÀLISI DELS RESULTATS ELECTORALS A SÓLLER DURANT LA SEGONA ETAPA DE LA RESTAURACIÓ (1901-1923)

Antoni Marimon Riutort / Antoni Quetglas Cifre

RESUM

La crisi econòmica, social i política de finals del segle XIX va tenir com a resultat l'intent regeneracionista del sistema de la Restauració imposat per Canovas. El polític mallorquí Antoni Maura fou un dels principals protagonistes d'aquest intent de canvi i va esdevenir tot un referent per a la societat illenca. La present comunicació vol analitzar els resultats electorals a Sóller en aquesta etapa, tot intentat fer una aproximació a la realitat social i política de Sóller a principis del segle XX.

I. INTRODUCCIÓ. LA RESTAURACIÓ I EL SISTEMA ELECTORAL

L'any 1874 amb el cop d'estat del general Martínez Campos es va posar fi a la Primera República (1873-1874) i es va reinstaurar la monarquia borbònica. El fill d'Isabel II, Alfons XII va ser coronat rei i es va establir un sistema polític ideat pel polític conservador Antonio Cánovas del Castillo.

El sistema de la Restauració es va basar en la monarquia constitucional i el liberalisme parlamentari. Es varen reconèixer els drets de reunió i d'associació, el sufragi, primer censatari i, a partir del 1890, universal masculí, així com, amb alguns límits, la llibertat de premsa.

Així, aquest règim, d'altra banda centralista i castellanista, convocava eleccions municipals, provincials i a les Corts, permetia el joc polític i una notable pluralitat ideològica. Però aquesta teòrica democràcia parlamentària es trobava, de fet, limitada per les manipulacions electorals des del poder i per un caciquisme especialment poderós a les zones rurals. A més, es va establir un acord entre els dos partits més importants, el Conservador i el Liberal, per anar-se rellevant en el poder. Els intents regeneracionistes i renovadors mai no varen aconseguir una plena democratització del sistema.

La Restauració es va mantenir fins el 1923, quan el capità general de Catalunya, el general Miquel Primo de Rivera, es va fer amb el poder, amb el consentiment del rei Alfons XIII, i va establir una dictadura militar.

Pel que fa al sistema electoral de la Restauració, una de les mesures més importants que varen prendre els conservadors fou l'abolició del sufragi universal masculí atorgat el 1869, no per mitjà de la Constitució de 1876, que deixava oberta aquesta qüestió, sinó a través de la Llei electoral de 28 de desembre 1878, que establí el sufragi censatari. Les eleccions, fins al 1890, es varen regular per aquesta llei. Les seves principals bases i continguts normatius eren:

- Sufragi censatari basat en els homes majors de 25 anys que cotitzaven al tresor una quota de 25 pessetes anuals de contribució territorial o de 50 pessetes de subsidi industrial.
- La planificació electoral es basava en els districtes uninominals en funció d'un diputat per 40.000 habitants.
- L'encarregat d'elaborar el cens electoral era una comissió formada pel batle i 4 electors nomenats per l'Ajuntament.
- Aparició del vot limitat aplicat a les circumscripcions urbanes per fomentar la participació de les minories.
- Les votacions serien sempre en diumenge i la mesa electoral estaria presidida pel batle i els càrrecs immediats de l'Ajuntament.
- L'escrutini general estaria presidit pel jutge de Primera Instància del districte electoral.

L'any 1890 es va reformar la normativa electoral, amb l'aprovació de la Llei del Sufragi Universal per iniciativa del govern de Práxedes Mateo Sagasta, cap del Partit Liberal. Amb ella s'implantà el sufragi universal, masculí, directe i secret, per a majors de 25 anys –els drets civils eren als 23 anys–. Aquestes mateixes condicions eren les exigides per a ser elegible, excepte la de veïnatge, i s'afegia la de ser seglar i ser proclamat candidat simplement després de sol·licitar-ho. Es va crear la Junta Central, la Provincial i la Municipal del cens per a formar-lo i per a revisar-lo només anualment. La municipal era la que, en la pràctica, realitzava el cens i estava controlada pel batle i els membres de l'Ajuntament, així com per exbatles i alguns ciutadans destacats. La llista que feia aquesta Junta passava a la Junta Provincial, i després dels recursos, davant l'Audiència, i quedava com definitiva per a publicar-se en el Butlletí Oficial de la província. Seguia vigent el sistema de districtes uninominals establert en la Llei de 1878, encara que apareixen alguns col·legis especials als quals se'ls concedia un diputat per cada 5.000 electors. Es varen establir algunes mesures per combatre el frau electoral, s'iniciaren els controls de les meses electorals per electors aliens a la composició de la mesa electoral, ja que els candidats podien estar presents, així com els notaris requerits. L'escrutini general s'establí per al dijous següent a la votació, davant una junta formada pels interventors designats per cada secció i presidits pel magistrat més antic de l'Audiència de la capital de la província, que es limitaria a verificar, sense discussió alguna, el recompte dels vots emesos en les seccions del districte. El Congrés decidia sobre la capacitat o no d'un diputat per a exercir el càrrec. El càrrec de diputat era gratuït i voluntari i s'hi podia renunciar abans i després d'haver-lo jurat.

Per aquesta Llei es varen celebrar les eleccions generals de 1891, 1893, 1896, 1898, 1899, 1901, 1903, 1905 i 1907. Evidentment, el canvi més destacat produït per l'aplicació de la Llei del Sufragi Universal es reflectí en un gran augment del volum del cos electoral.

Posteriorment, el 8 d'agost de 1907, es va promulgar una nova llei electoral, impulsada pel president del Consell de Ministres, Antoni Maura. Els canvis es donaren sobretot en la pràctica electoral. Es varen establir els 25 anys com l'edat mínima i l'obligatorietat del vot, amb sancions per als que no ho fessin de recàrrec d'imposts i nota desfavorable per als funcionaris públics. Es va anul·lar també la intervenció dels ajuntaments en l'elaboració del cens electoral, que va passar a ser competència de l'Institut Geogràfic i Cadastral.

De totes maneres, la suposada imparcialitat es va relativitzar quan es varen transferir a les Juntes del Cens pràcticament totes les competències (rectificacions censals, proclamació de candidats, formació de llistes o la realització dels escrutinis). Aquestes juntes estaven formades pels majors contribuents, els presidents de les societats industrials, un càrrec militar, un regidor i un vocal de la Junta de Reformes Socials. A més, es varen restringir les condicions per ser candidats, sobretot per als nous.

L'article més important d'aquesta llei era el número 29, que establia que un candidat podia ser proclamat sense realitzar votacions, quan es presentaven el mateix nombre de candidats que el de places a ocupar. Aquest article, juntament amb el control del cens per part de les juntes, va possibilitar el manteniment del caciquisme de manera que esdevingué una de les majors contradiccions de l'esperit de la nova llei, que pretenia renovar i millorar el sistema electoral.

Les eleccions generals de 1910, 1914, 1916, 1918, 1919, 1920 i 1923, i les eleccions parcials de 1912, es varen celebrar seguint aquesta normativa.

Pel que fa als comicis municipals, tant amb la Llei del 1890 com amb la del 1907, els consistoris es renovaven per la meitat cada dos anys. Els municipis es dividien en districtes i seccions segons la seva població i els regidors no eren elegits pels electors de tot el municipi, sinó per un districte en concret. Així, cada districte elegia els seus regidors. A més, si més no formalment, no es votava un partit, sinó un candidat de forma individual.

En el cas concret de Sóller, el municipi estava dividit en tres districtes electorals. El primer, tenia dues seccions: Convent i Rectoria; el segon, era format per les seccions de la Casa Consistorial i l'Hospici; i el tercer districte tenia les seccions de l'Horta i Can Guixa.

2. LA VIDA POLÍTICA A SÓLLER

Durant tota la primera etapa de la Restauració la vida política a Sóller es va mantenir dins la dinàmica estatal predominant, en la qual el Partit Conservador de Cánovas i el Partit Fusionista o Liberal de Práxedes Mateo Sagasta es varen alternar en el poder. A tall d'exemple a les eleccions municipals de 1895 foren elegits: Joan Joy Pizà, Llorenç Mayol Alcover, Jaume Magraner Pons i Miquel Arbona Colom pel Partit Conservador; i Josep Serra Aulet, Guillem

Canals Bernat, Andreu Oliver Estades i Martí Marquès Marquès pel Partit Liberal. El conservador Joan Joy fou elegit batle.

En els comicis municipals de maig del 1897, varen ésser elegits sis conservadors i dos liberals fusionistes. En aquests comicis només hi va haver lluita electoral a les seccions de l'Horta i s'Alqueria, i triomfaren els conservadors. El 1898-99, ocupava la batlia Josep Serra Aulet, que era el cap del Partit Conservador. A les eleccions locals de maig de 1899, varen ésser elegits cinc conservadors i tres gamacistes, també anomenats mauristes. Es tractava d'una dissidència del Partit Liberal, molt important a Mallorca, que aniria evolucionant cap al Partit Conservador, però que, formalment, a Mallorca no es fusionarien del tot fins a l'estiu del 1904. En aquella època era enorme el prestigi del polític mallorquí Antoni Maura, que havia anat evolucionant des del Partit Liberal al Partit Conservador, que va arribar a presidir en l'àmbit estatal (1903). La seva influència, com veurem, fou decisiva a la ciutat de Sóller. El pas de Maura va arrossegar molts dels seus seguidors mallorquins, els esmentats gamacistes-mauristes, cap al Partit Conservador, encara que també n'hi va haver que romangueren fidels al Partit Liberal. És ben significatiu que, el novembre de 1903, fos nomenat fill adoptiu de la localitat.¹ Un personatge molt vinculat a Antoni Maura, a l'inici del segle XX, fou l'industrial i polític Jeroni Estades Llabrés. Cap local del Partit Conservador entre el 1900 i el 1905, fou diputat provincial (1905-1913) i diputat a Corts (1914), va ésser la persona políticament més influent. S'ha dit d'ell que es tracta d'un dels cacics industrials més destacats de Mallorca i, en paraules de la historiadora Isabel Peñarrubia, que "regnava amb plena autoritat a Sóller, on dominava el jutjat municipal, tallava l'aigua als hortolans, nomenava batle el seu subordinat dins la companyia del ferrocarril, etc".² A més, "com que Sóller era un poble industrial i comerciant, i amb un cert moviment obrer, hagué de fer ús de tots els mètodes caciquistes, com ara la compra de vots, la votació d'emigrants absents, el repartiment de favors particulars, etc. però també els favors col·lectius, aprofitant els seus bons contactes a Palma i a Madrid, i així amplia la xarxa de camins veïnals, eixamplà la conducció de les fonts i dugué l'enllumenat elèctric a tots els barris".³

¹ Sóller 14-11-1903.

² PEÑARRUBIA MARQUÈS, Isabel, *Mallorca davant el caciquisme i la qüestió nacional (1917-1923)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.

³ Ibid.

La pèrdua de les colònies el 1898 i la crisi ideològica posterior varen donar lloc a un considerable descrèdit del sistema de la Restauració de manera que agafaren empena les tendències regeneracionistes, tant dins com fora del sistema.

A banda dels partits oficialistes en els anys del canvi de segle el grup d'oposició més important a Mallorca i també a Sóller, era la Unió Republicana, que havia aconseguit aglutinar tot el republicanisme des de 1896-1897. El moviment republicà a Sóller fou minoritari, però prou important per tenir-lo en compte. El 1899, en un context de revitalització del republicanisme mallorquí, es creà a Sóller un comitè de la Unió Republicana. En aquella època el dirigent més destacat era Jaume Valls. L'any 1901 existia un Orfeón Republicano Sollerense⁴ i, el febrer del 1903, segons el diari *La Unión Republicana*, en un míting celebrat a Palma, els sollerics eren un dels grups més nombrosos de la Part Forana, comparable només als dels inquers i felanitxers. Aquell mateix any, es va inaugurar la Sociedad Republicana Sollerense, de la qual era secretari Luis Sánchez.⁵ Aquesta entitat va canviar el nom pel de Centro Republicano Sollerense, va arribar a obrir una escola laica i publicà diversos setmanaris (*El Pueblo*⁶ i *La República*⁷).

3. LES ELECCIONS MUNICIPALS A SÓLLER (1898-1923). ANÀLISI DELS RESULTATS

LES ELECCIONS LOCALS DE 1901⁸

Els comicis electorals del novembre de 1901 es varen celebrar sota el Govern liberal de Práxedes Mateo Sagasta.

A finals d'octubre de 1901 es va crear a Sóller el Partido Local Sollerense, un nou grup polític que pretenia dur a terme les tesis regeneracionistes que

⁴ *Sóller* 07-11-1901.

⁵ *Sóller* 12-09-1903.

⁶ Publicació de tendència republicana, era molt crític amb el maurisme i el caciquisme, que considerava representat a Sóller per Jeroni Estades. Va mantenir una polèmica constant amb el *Heraldo de Sóller*, el diari maurista.

⁷ Era una publicació republicana d'esquerres antialemanya i contrària a la coalició entre conservadors, liberals i reformistes que aleshores governava l'Ajuntament de Sóller.

⁸ *La Almudaina* 10-11-1901.

s'havien estès per tot l'Estat després de la pèrdua de la crisi colonials del 1898. La presentació d'aquest nou partit es va fer al casino La Unión i va comptar amb l'assistència de nombrós públic. Els seus objectius principals eren acabar amb el caciquisme i el frau electoral i regenerar la vida política i social de la localitat, especialment l'administració i la justícia. Des de Palma es varen posar traves a la constitució del nou grup polític, així com a la inclusió al cens electorals de veïns que abans residien a Palma (*«por no haberse hecho con todos los requisitos que marca la ley»*). El Partido Local Sollerense va publicar un manifest convidant els ciutadans a adherir-se a la nova iniciativa, que tenia la intenció de presentar-se a les eleccions de finals d'any:⁹

«Sollerenses: A grandes males, grandes remedios, y los que afligen a nuestro querido pueblo, de todos vosotros bien conocidos por cierto, necesitan uno muy radical para curar de una vez y para siempre. Aplicarlo es nuestro objeto, y para ello precisa como primera medida, a nuestro entender, el llevar al Consistorio personas de reconocida probidad y criterio, amantes del progreso y dispuestas a hacer administración y justicia; procurar la felicidad del vecindario extirpando de entre nosotros la mala semilla del caciquismo, que toda idea buena ahoga, y realizar para el bien general las mejoras que en los ramos han llegado a ser de necesidad suma y reclama la opinión. De esto se trata, para esto se trabaja; a este fin se han reunido esta tarde las personas más caracterizadas de la localidad, la representación de todas las clases de la sociedad sollerense, y como primera resolución han dejado constituido un Partido local ajeno a toda idea política, cuyo lema único es “procurar en todos los sentidos la buena administración de los intereses de Sóller”.

En nombre, pues, de este partido, nos dirigimos a todas las personas de buena voluntad, a todos los hombres honrados, a todos los que piensan y sienten, sea cual fuere su estado, clase o condición, para suplicarles su concurso para que presten calor a nuestra idea con su valiosa cooperación y para que se sirvan asistir a la reunión magna que ha de celebrarse el próximo domingo (pasado mañana) a las dos de la tarde en el teatro de la Defensora Sollerense.

Si vosotros, sollerenses de corazón, sabéis responder habéis respondido siempre a todo llamamiento levantado y patriótico, no hemos de dudar de que responderéis también hoy con entusiasmo al que os hacen en nombre del Partido Local Sollerense, Pedro A. Rullan Colom, Jaime Valls Piña, Ramon Casanovas Miró, Pere A. Alcocer Morell, Guillermo Colom Muntaner, Juan Puig Rullan, Damián Magraner Morell, Jaime Bennassar Mayol, José Corteza Pomar, Juan Pizà Mayol, Andrés Albertí Pizà, Martín Marquès Marquès, Juan Marquès Arbona. Sóller, 1 de noviembre de 1901.»

⁹ Sóller 02-11-1901.

El 3 de novembre, el nou partit va fer el seu primer míting al local de la societat Defensora Sollerense, davant un públic molt nombrós. També hi varen assistir els caps dels diferents partits de la localitat, Joan Canals Estades (Partit Liberal) i Jeroni Estades Llabrés (Partit Conservador), els quals es varen adherir amb el seu partit a la proposta del Partido Local. Es va nomenar un Directori format per Pere A. Rullan Colom, Llorenç Roses Borràs, Antoni Mayol Simonet, Ramon Casasnovas Miró, Antoni Pastor Bauzà, Guillem Colom Muntaner, Joan Marquès Arbona, Miquel Marquès Marquès, Damià Magraner Morell, Ramon Escalas Deyà, Jaume Bennassar Mayol, Josep Forteza Pomar, Joan Morell Coll, Antoni Ensenyat Caparó i Pere A. Alcover Morell. La seu provisional del grup es va establir a la casa de Guillem Colom. El Directori va nomenar una comissió permanent, encarregada de gestionar l'acció del partit, que va estar formada per Damià Magraner Morell (president), Pere A. Rullan Colom (vicepresident), Antoni Ensenyat Caparó (vocal), Ramon Casasnovas Miró (vocal) i Joan Marquès Arbona (secretari). L'elecció dels candidats a les eleccions es va fer mitjançant votació, per les persones censades i que havien donat suport al nou partit. Aquesta va estar composta per:

Primer districte: Ramon Casasnovas Miró, Jaume Valls Pinya i Jaume Joan Joy Castanyer.

Segon districte: Guillem Bernat Rullan, Joan Pizà Mayol i Jaume Marquès Rullan.

Tercer districte: Joan Morell Coll i Joan Puig Rullan¹⁰.

A Sóller no hi va haver lluita electoral. Hi va haver un predomini total del Partido Local Sollerense. S'ha de destacar que tenia el suport dels partits conservador i liberal, ben segur que per neutralitzar la possible càrrega regeneracionista i anticaciquil del nou partit, i també del republicà. Foren elegits Joan Puig Rullan (batle), Ramon Casasnovas Miró (primer tinent de batle), Joan Pizà Mayol (segon tinent de batle), Jaume Marquès Rullan (tercer tinent de batle), Jaume J. Joy Castanyer (regidor síndic) i Jaume Valls Pinya (regidor síndic).

Les eleccions no varen motivar una alta participació electoral, però la victòria del Partido Local Sollerense fou vista com una primera passa per a la regeneració de la política a Sóller i, especialment, contra el caciquisme.

¹⁰ *Sóller* 09-11-1901.

A principis de 1902 es va constituir el nou equip de govern de l'Ajuntament amb l'entrada dels 8 nous regidors elegits el novembre de 1901.¹¹

LES ELECCIONS LOCALS DE 1903¹²

Les eleccions de novembre de 1903, sota el Govern del conservador Raimundo Fernández Villaverde (juliol-desembre de 1903), demostraren clarament el predomini del conservadorisme i el fracàs dels intents regeneracionistes del Partido Local Sollerense. Aquest, desapareix de l'escena política i és substituït per una nova formula, que no relegava els partits polítics consolidats a Sóller.

A les eleccions es va presentar una candidatura única, impulsada sobretot pel Partit Conservador, en un moment de gran auge d'aquest partit una vegada produïda la incorporació d'Antoni Maura (1902). Així mateix, també s'hi vincularen un candidat republicà i un de liberal. La candidatura estava formada per Joan Joy Pizà, Jeroni Estades Llabrés, Ramon Escalas Deyà, Antoni Castanyer Bernat, Miquel Colom Mayol, Pere Mora Arbona, Joan Deyà Castanyer i Jaume Frontera Castanyer. En aquesta candidatura, al si del conservadorisme, encara es diferenciava entre els anomenats addictes (sols un representant) i els mauristes (cinc representants).

El 8 de novembre de 1903, se celebraren les eleccions municipals i foren elegits 6 candidats conservadors, 1 liberal i 1 republicà.

LES ELECCIONS LOCALS DE 1905¹³

En els comicis de novembre de 1905, amb un govern liberal d'Eugenio Montero Ríos, tampoc no hi va haver lluita electoral i desaparegué l'incipient pluralisme polític esbossat en els comicis del 1903. Va sortir elegida l'única candidatura presentada, la del Partit Conservador. Aquest partit va presentar com a candidats pel primer districte Pere Serra Canyellas, Miquel Forteza Pastor, Jaume J. Joy Castanyer i Antoni Castanyer Arbona; pel segon districte

¹¹ *Sóller* 04-01-1902.

¹² *Ultima Hora* 09-11-1903.

¹³ *La Almudaina* 14-11-1905.

Joan Morell Coll, Miquel Ripoll Magraner, Antoni Rotger Serra, Guillem Rullan Colom; i pel Tercer Districte a Francesc Castanyer Castanyer i Damià Arbona Canals. Tots ells foren elegits i es convertiren en regidors.

D'altra banda, en aquella mateixa època, els vocals elegits per formar part de la Junta del Cens Electoral foren:

Per part dels contribuents territorials: Pere A. Mayol Oliver i Jaume Rullan Arbona (suplents: Nicolau Magraner Morell i Andreu Oliver Estades).

Per part dels contribuents industrials: Jeroni Estades Llabrés i Joan Ripoll Magraner (suplents: Joan Ensenyat Frau i Jaume Valls Pinya).

El president de la Junta Municipal del Cens Electoral fou Mateu Colom Rullan. També formaren part d'aquesta Junta, el regidor Joan Morell Coll i el cap de l'Armada retirat, Josep Palou Ripoll.¹⁴

L'any 1907, va dimitir del càrrec el batle Miquel Ripoll Magraner, per causes de salut. Havia ocupat el càrrec els darrers 12 mesos. El va substituir interinament el conservador Pere J. Mora Arbona.¹⁵

A principis de 1908 fou nomenat batle l'antic republicà Ramón Escalas Deyà, que va dimitir del seu càrrec a finals del mateix any per poder atendre els seus negocis. Fou nomenat batle el regidor de més edat, Pere J. Mora Arbona.¹⁶

LES ELECCIONS LOCALS DE MAIG DE 1909¹⁷

Les eleccions de maig de 1909, se celebraren sota un Govern conservador presidit per Antoni Maura (gener de 1907 – octubre de 1909) i foren les primeres en les quals s'aplicà la Llei electoral promulgada l'agost de 1907. El seu article més polèmic fou el 29, segons el qual quan el nombre de candidats proclamats no fos major del nombre dels nomenats a ser elegits la proclamació de candidats equivalia a la seva elecció.

En la convocatòria d'aquests comicis, es recordà que la nova Llei establia l'obligatorietat de votar als electors sota pena de sofrir sancions.¹⁸

¹⁴ *Sóller* 28-09-1907.

¹⁵ *Sóller* 02-11-1907.

¹⁶ *Sóller* 24-10-1908.

¹⁷ *Sóller* 01-05-1909.

¹⁸ *Sóller* 17-04-1909.

Però a Sóller ni tan sols s'arribà a votar ja que, precisament, s'aplica l'esmentat Article 29 de la nova Llei electoral del 1907, de manera que no es varen celebrar eleccions, ja que el nombre de llocs a cobrir per renovar els regidors més antics era el mateix que el de candidats. Foren proclamats regidors els 8 candidats del Partit Conservador: Pere J. Mora (que fou elegit batle), Ramon Escalas, Antoni Castanyer Bernat, Miquel Forteza Pomar, Miquel Colom Mayol, Jaume Frontera, Joan Morell Coll i Joan Magraner Oliver.

LES ELECCIONS LOCALS DE DESEMBRE DE 1909

A finals de 1909 es tornaren a celebrar eleccions municipals per elegir la resta de regidors de l'Ajuntament. Aquests comicis se celebraren després de la Setmana Tràgica i de la caiguda de Maura (octubre de 1909), que fou rellevat pel liberal Segismundo Moret, en un context d'una forta polarització política entre mauristes i antimauristes..

En aquesta ocasió, per primera vegada en molts d'anys, es presentaren dues candidatures, la del Partit Conservador i una coalició entre liberals adictes, republicans i radicals independents.

La candidatura de la coalició la formaven, Antoni Mayol Simonet (republicà), Ramon Coll Bisbal (liberal) i Jaume Antoni Mayol Arbona (liberal).¹⁹

La candidatura conservadora la formaven, per districtes electorals: Antoni Castanyer Arbona, Francesc Ensenyat Mayol i Josep Morell Mayol pel Districte Primer (Convent i Rectoria); Lluç Solivellas Vicens, Josep A. Colom Casasnovas i Pere A. Alcover Pons pel Districte Segon (Casa consistorial i Hospital); i Damià Canals Arbona i Francesc Castanyer pel Districte Tercer (Alqueria del Comte, l'Horta i Can Guixa).²⁰

L'animació davant les eleccions va ser molt gran i es va fer molta propaganda per part d'ambdós partits. Pocs dies abans de les eleccions, hi va haver alguns canvis en la candidatura republicanoliberal. El republicà Antoni Mayol Simonet es va retirar de la candidatura, al·legant motius personals. Aquesta decisió va causar una gran sorpresa entre els membres del seu partit i també entre els veïnats del Districte Convent-Rectoria, on tenia molts de simpatitzants. Per la seva banda el Partit Liberal va decidir presentar pel dis-

¹⁹ *Sóller* 27-11-1909.

²⁰ *Sóller* 04-12-1909.

trictes tercer el propietari Joan Frontera Sastre, en lloc de Ramon Coll Bisbal. Aquest darrer es va presentar pel Districte Primer.²¹

Segons les cròniques de la jornada electoral, les eleccions foren disputades en tots els districtes, tot i que en el Primer Districte la retirada del republicà Antoni Mayol va afavorir els conservadors. Malgrat la victòria del Partit Conservador, la coalició republicanoliberal va estar a prop d'aconseguir dos regidors. El candidat liberal, Jaume A. Mayol Arbona va aconseguir en la secció Hospital un gran número de vots (el segon més votat), però a la secció Casa Consistorial els conservadors obtingueren la majoria dels vots i això va fer que no aconseguís entrar a l'Ajuntament. Per la seva banda, el candidat republicà Joan Frontera Sastre, que se presentava al Districte Tercer, per pocs vots (11) no va resultar elegit. Finalment, malgrat ser uns comicis disputats, foren elegits els 8 candidats conservadors.

LES ELECCIONS LOCALS DE 1911

Els comicis municipals de novembre de 1911 es varen celebrar sota el Govern liberal presidit per José Canalejas, que pretenia esdevenir la regeneració del liberalisme espanyol. Per la renovació bianual del consistori es tornaren a presentar el Partit Conservador i la coalició republicanoliberal.

La candidatura dels republicanoliberals va estar formada per Bonaventura Mayol Marquès, Antoni Mayol Simonet, Damià Ozonas Pastor, Arnau Casellas Gili, Bartomeu Alou, Jaume Bennassar Mayol, Mateu Seguí Umbert, Gaspar Borràs Ferrer i Josep Pomar Forteza. El seu programa es basava en dos punts principals, acabar amb el caciquisme i millorar la gestió de l'Ajuntament. Encara que aconseguiren xifres importants de vots, finalment sortiren elegits els 9 candidats conservadors.

²¹ *Sóller* 11-12-1909.

LES ELECCIONS LOCALS DE 1913

Les eleccions municipals de novembre de 1913 foren especialment interessants, perquè hi va haver intents de superar el tradicional bipartidisme per part dels republicans, que en aquesta ocasió es presentaren en solitari i no en coalició amb les liberals.

Així el mes de novembre es va celebrar la renovació de regidors de l'Ajuntament. Varen cessar del càrrec pel Primer Districte Joan Puig Rullan, Francesc Ensenyat Mayol i Antoni Castanyer Arbona; pel Segon Districte Lluç Solivellas Vicens, Antoni J. Colom Casasnovas i Pere A. Alcover Pons; i pel Tercer Districte Damià Canals Arbona i Francesc Castanyer Castanyer.²²

El Partit Conservador va presentar com a candidats pel Primer Districte a Joan Puig Rullan, Salvador Oliver Castanyer i Francesc Ensenyat Mayol; pel Segon Districte a Antoni J. Colom Casasnovas, Pere A. Alcover Pons i Jaume Morell Mayol; i pel Tercer Districte Andreu Rullan i Rullan i Antoni Colom Casasnovas.

El Partit Republicà va presentar pel Primer Districte Jaume Bennassar Mayol, pel Segon Districte Bartomeu Payeras Estarellas i, pel Tercer Districte Joan Frontera Mayol. El Partit Liberal, en canvi, es va abstenir de presentar candidats.²³

Malgrat els esforços i la campanya dels republicans, finalment els resultats electorals foren novament molt favorables al Partit Conservador.²⁴

L'Ajuntament va quedar constituït per Joan Puig Rullan (batle), Antoni J. Colom Casasnovas (primer tinent de batle), Salvador Oliver Castanyer (segon tinent de batle), Antoni Rotger Serra (tercer tinent de batle), Miquel Colom Mayol (síndic), Antoni Castanyer Bernat (síndic), Francesc Ensenyat Mayol (regidor), Pere A. Alcover Pons (regidor), Josep Bauzá Llull (regidor), Bernat Colom Barceló (regidor), Joan Magraner Oliver (regidor), Bartomeu Colom Ferrà (regidor), Josep Morell Mayol (regidor), Jaume Morell Mayol (regidor), Antoni Colom Casasnovas (regidor), Andreu Rullan Rullan (regidor).²⁵

²² *Sóller* 31-10-1913.

²³ *Sóller* 08-11-1913.

²⁴ *Sóller* 15-11-1913.

²⁵ *Sóller* 03-01-1914.

LES ELECCIONS LOCALS DE 1915²⁶

Els comicis municipals de novembre de 1915, se celebraren encara sota el Govern d'Eduardo Dato. El 14 de novembre de 1915 es varen celebrar eleccions a regidors, aquestes foren unes eleccions més disputades que les anteriors, sobretot a causa de la separació dels partidaris d'Antoni Maura del Partit Conservador i la creació del Partit Maurista.

Aquesta escissió es va produir a Mallorca el 1915, encara que Maura ja havia abandonat el Partit Conservador el 1913. A Sóller els conservadors, majoritàriament, es varen adherir a la Juventud Maurista, per manifestar la seva adhesió a les idees del polític mallorquí²⁷. Els mauristes tenien el seu propi mitjà d'expressió, el *Heraldo de Sóller*²⁸. El febrer de 1916, la Juventud Maurista va decidir transformar-se en un Centro Maurista per poder aglutinar persones de totes les edats i que mantinguessin els mateixos ideals polítics²⁹. El Centro Maurista es va crear per defensar els interessos polítics del Partit Maurista, i fou promogut sobretot per Jeroni Estades Llabrés. Aquest, com ha explicat l'historiador Pere Fullana, intentà evitar, a Mallorca, l'escissió entre mauristes i datistes al si del conservadorisme, però quan aquesta fou inevitable, el 1915 va fer part de la Comissió Executiva del nou Partit Maurista. A Sóller, el Centro Maurista es va instal·lar al carrer del Príncep, número 8 i la seva primera junta directiva va estar formada per Joan Magraner (president), Miquel Ripoll Magraner (vicepresident), Amador Canals Pizà (secretari), Jaume Casasnovas Pastor (vicesecretari), Loreto Viqueira (dipositari), Jaume Colom Orell (comptador), Joan Puig Rullan (vocal), Bartomeu Coll Rullan (vocal), Miquel Bernat Bernat (vocal), Miquel Bernat Oliver (vocal), Miquel Puig Rullan (vocal), Josep Ferrer Oliver (vocal), Francesc Bernat Serra (vocal), Francesc Ensenyat Mayol (vocal) i Antoni Colom Casasnovas (vocal)³⁰. Al dinar d'inauguració de la seva seu social hi varen assistir 112 persones, entre elles personalitats destacades com Manuel Guasp (cap del Partit Maurista), Joan Magraner (president del Centro Maurista de Sóller),

²⁶ *Ultima Hora* 08-11-1915.

²⁷ *Sóller* 13-06-1914.

²⁸ Va néixer per fer front als opositors i com a resposta a El Pueblo, i donar suport als mauristes locals.

²⁹ *Sóller* 26-02-1916.

³⁰ BERNAT JOY, Catalina / QUETGLAS CIFRE, Antoni, *El moviment associatiu a Sóller (1868-1936)*, dins II Jornades d'Estudis Locals a Sóller, Sóller, Ajuntament de Sóller, 2008.

Jeroni Estades (cap del Partit Maurista de Sóller) o Miquel Rosselló Alemany (diputat a Corts).³¹

Com a cap del Partit Conservador datista va quedar Miquel Colom Mayol *Pellicer*, que era propietari d'una fusteria. Va entrar en el món de la política el 1903 i s'hi va mantenir fins el 1936.

A les eleccions doncs, es varen presentar per una banda el Partit Maurista i per altra una coalició formada pel Partit Conservador, el Partit Liberal, el Partit Republicà, i un grup escindit d'aquest darrers que s'identificava amb el Partit Reformista que s'havia implantat a palma el 1913. Aquesta coalició va presentar com a candidats pel Primer Districte Miquel Colom Mayol (conservador datista), pel Segon Districte Damià Ozonas Pastor (reformista) i Antoni Forteza i Forteza (conservador datista), i pel Tercer Districte a Ramon Coll Bisbal (liberal) i Joan Frontera Mayol (republicà).³²

El Partit Maurista, per la seva banda, va presentar pel Primer Districte Joan Vicens Garau i Josep Bauzà Lull, pel Segon Districte Miquel Ripoll Magraner, Pere Castanyer Ozonas i Francesc Bernat Serra, i pel Tercer Districte Joan Magraner Oliver, Bartomeu Coll Rullan i Antoni Vicens Mayol.³³

Foren elegits 5 candidats de la coalició (dos conservadors datistes, un de liberal, un de republicà i un de reformista) i 3 candidats mauristes. Així, foren nomenats regidors Damià Ozonas Pastor (reformista), Antoni Forteza i Forteza (conservador datista), Miquel Ripoll Magraner (maurista), Ramon Coll Bisbal (liberal), Joan Frontera Mayol (republicà), Joan Magraner Oliver (maurista), Miquel Colom Mayol (conservador datista) i Joan Vicens Garau (maurista). Els grans beneficiats d'aquestes eleccions foren els partits de la coalició, que aconseguiren rompre la tradicional majoria maurista.

La composició de l'Ajuntament fou més complicada que en anteriors ocasions, ja que els mauristes no tenien majoria. En un primer moment es va nomenar una equip de govern interí format per Francesc Ensenyat (batle), Antoni J. Colom Casasnovas (primer tinent de batle), Antoni Forteza Forteza (segon tinent de batle), Pere A. Alcover Pons (tercer tinent de batle), Joan Puig Rullan (regidor síndic), Antoni Colom Casasnovas (regidor síndic) i Andreu Rullan Rullan (regidor interventor).³⁴ Aquesta crisi del consistori va

³¹ *Sóller* 29-08-1916.

³² *Sóller* 23-10-1915.

³³ *Sóller* 06-11-1915.

³⁴ *Sóller* 08-01-1916.

durar un mes, i l'elecció de l'equip de govern es va haver de fer per sorteig, que es va repetir tres vegades. Finalment l'Ajuntament va quedar constituït per Jaume Morell Mayol (batle), Antoni J. Colom Casasnovas (primer tinent de batle), Antoni Forteza Forteza (segon tinent de batle), Salvador Oliver Castanyer (tercer tinent de batle), Joan Puig Rullan (regidor síndic), Antoni Colom Casasnovas (regidor síndic), Joan Frontera Mayol (regidor interventor), Ramon Coll Bisbal (regidor), Francesc Ensenyat Mayol (regidor), Pere A. Alcover Pons (regidor), Miquel Colom Mayol (regidor), Damià Ozonas Pastor (regidor), Andreu Rullan Rullan (regidor) i Joan Vicens Garau (regidor).³⁵

Aquell mateix mes de gener del 1916, la Joventut Maurista edità un manifest adreçat a Antoni Maura en el qual expressava la seva indignació per les maniobres i pressions contra els mauristes del governador civil de Balears, Ignacio Martínez Campos. L'historiador Pere Fullana també ha localitzat una carta de Jeroni Estades a Maura en aquest mateix sentit.

LES ELECCIONS LOCALS DE 1917

Aquestes eleccions es varen celebrar el novembre de 1917 sota un govern pretesament renovador del liberal demòcrata Manuel García Prieto, on hi havia alguns ministres liberals progressistes, mauristes i de la Lliga Regionalista. Aquest govern s'havia constituït poc després de la greu crisi política i social de l'estiu de 1917.

A Sóller les eleccions foren bastant conflictives, ja que es varen haver de celebrar les votacions d'un districte, dos dies més tard que a la resta de llocs, perquè la mesa no s'havia constituït. En aquella època, el consistori tenia un total de 16 regidors.

Un altre factor a destacar en aquests comicis fou la crisi interna que va viure el Partit Republicà i que va afectar la coalició amb els liberals i conservadors. A principis de 1916 el Centro Republicano Sollerense va decidir en Junta General integrar-se al partit Reformista de Melquíades Álvarez, i canviar-se el nom pel de Centre Reformista Sollerense. Aquest canvi però, no fou assumit per la majoria d'afiliats republicans que varen decidir mantenir l'antic nom i afiliació política, quedant dividides les forces republicanes.³⁶ El Centro Republicano Sollerense es va instal·lar en una nova seu (carrer de Santa Teresa

³⁵ *Sóller* 29-01-1916.

³⁶ *Sóller* 29-01-1916.

núm. 20) i en una Junta General Extraordinària va decidir la votació d'una nova junta directiva formada per Jaume Rullan Frau (president), Bartomeu Payeras Estarellas (vicepresident), Gaspar Borràs Ferrer (secretari), Sebastià Cirerol Miralles (vicesecretari), Nicolau Pomar Forteza (tresorer i comptador), Joan Frontera Sastre (vocal), Pere Bisbal Llaneras (vocal), Josep Colom Llabrés (vocal), Francesc Albertí Vicens (vocal), Felip Xamena Mascaró (vocal) i Joan Pol Busquets (vocal).³⁷

A les eleccions per la renovació de l'Ajuntament durant el bienni 1917-1919 va comptar amb els següents candidats:

Pel Primer Districte: Josep Bauzà Llull, Gabriel Darder Vicens i Pere J. Castanyer Ozonas pel Partit Maurista. Jaume Bennassar Mayol pel Partit Reformista i Francesc Vicens Garau pel Partit Liberal.

Segon Districte: Francesc Ensenyat Mayol, Antoni Pinya Forteza i Francesc Bernat Serra pel Partit Maurista. Gaspar Borràs Ferrer pel Partit Republicà i Guillem Rullan Bernat pel Partit Liberal.

Tercer Districte: Antoni Colom Casasnovas i Bartomeu Coll Rullan pel Partit Maurista i Bartomeu Sampol Colom pel Partit Conservador.³⁸

Els resultats varen ser favorables a les forces mauristes, i s'ha de fer notar que l'oposició va estar afeblida per la divisió interna del partit republicà.

Foren elegits 7 candidats mauristes i 1 de conservador: Josep Bauzà Llull, Gabriel Darder Vicens, Pere J. Castanyer Ozonas, Francesc Ensenyat Mayol, Antoni Pinya Forteza, Francesc Bernat Serra, Bartomeu Sampol Colom i Bartomeu Coll Rullan. El triomf maurista fou celebrat per molta gent, que es va concentrar a la seu del Centro Maurista.

Així i tot, el triomf maurista fou denunciat per una part de la premsa. En concret, el setmanari solleric *En Xerrim* afirmà que la major part dels sollerics estaven en contra dels mauristes però que aquests s'havien valgut de "tot i molt" durant la campanya, per exemple, amb amenaces als hortolans de deixar-los sense aigua, i als llogaters de treure'ls de les seves cases. A més, s'haurien invertit importants sumes de doblers en la compra de vots.

L'Ajuntament va quedar constituït per Francesc Ensenyat Mayol (batle), Joan Magraner Oliver (primer tinent de batle), Miquel Ripoll Magraner (segon tinent de batle), Pere J. Castanyer Ozonas (tercer tinent de batle), Josep Bauzà Llull (regidor síndic), Gabriel Darder Vicens (regidor síndic suplent), Bartomeu Coll Rullan (regidor interventor), Antoni Pinya Forteza (regidor),

³⁷ *Sóller* 26-02-1916.

³⁸ *Sóller* 27-10-1917.

Francesc Bernat Serra (regidor), Damià Ozonas Pastor (regidor), Antoni Forteza Forteza (regidor), Ramon Coll Bisbal (regidor), Joan Frontera Mayol (regidor), Miquel Colom Mayol (regidor), Bartomeu Sampol Colom (regidor) i Joan Vicens Garau (regidor).

L'octubre de 1918, es varen substituir alguns càrrecs a l'Ajuntament, per la dimissió d'alguns membres de la corporació, entre ells el batle. L'Ajuntament va quedar formada després per Joan Magraner Ripoll (batle), Miquel Ripoll Magraner (primer tinent de batle), Pere J. Castanyer Ozonas (segon tinent de batle), Gabriel Darder Vicens (tercer tinent de batle), Bartomeu Coll Rullan (regidor síndic) i Francesc Bernat Serra (regidor interventor).³⁹

LES ELECCIONS LOCALS DE 1920

En sessió plenària de 4 de desembre de 1919, es va acordar que els regidors que havien de cessar de l'Ajuntament eren Joan Magraner Oliver, Miquel Ripoll Magraner, Antoni Forteza Forteza, Damià Ozonas Pastor, Joan Frontera Mayol, Ramon Coll Bisbal, Miquel Colom Mayol i Joan Vicens Garau. A més s'ha d'omplir una vacant corresponent a la defunció del regidor Francesc Ensenyat Mayol. Al Districte Primer s'han d'elegir 2 regidors, el Districte Segon 4 regidors i al Districte Tercer 3 regidors.⁴⁰

Aquests comicis se celebraren sota un govern de concentració del conservador maurista Manuel Allendesalazar.

El setmanari *Sóller* es va fer ressò del poc ambient electoral que es respirava a la localitat, conseqüència de la poca activitat dels diferents partits polítics: “El Partit Maurista i els altres partits coalligats han iniciat converses per arribar a un pacte preelectoral i poder aplicar l'article 29 de la Llei electoral”. Els partits minoritaris demanaven al Partit Maurista, tres llocs de regidors (un per partit), però aquests darrers sols oferiren dos llocs, un per als liberals monàrquics i un altre per als republicans, i exclouïen el candidat del Partit Conservador. No es va arribar a un acord i es va decidir la convocatòria d'eleccions.⁴¹

³⁹ *Sóller* 05-10-1918.

⁴⁰ *Sóller* 24-01-1920.

⁴¹ *Sóller* 31-01-1920.

El Partit Maurista va presentar candidats a tots els districtes, aquests foren:

- Districte Primer: Onofre Casasnovas Borràs i Joan Morell Bauzà
- Districte Segon: Amador Canals Pizà, Guillem Mora Alcover, Joan Pizà Arbona i Salvador Elías Capellas.
- Districte Tercer: Antoni Colom Casasnovas, Francesc Frau Mayol i Jeroni Estades Castanyer.

Es va presentar una candidatura conjunta entre els partits de l'oposició: Partit Conservador, Partit Liberal i Partit Republicà, a la quals s'incorporà la Federación Obrera Sollerense, que també disposà d'un candidat. La candidatura de la coalició fou la següent:

- Districte primer: Miquel Colom Mayol (Partit Conservador).
- Districte Segon: Joaquim Forteza Forteza (Partit Conservador), Antoni Colom Frontera (Partit Liberal) i Francesc Castanyer Pons (Federación Obrera Sollerense).
- Districte Tercer: Josep Canals Pons (Partit Liberal) i Antoni Martí Oliver (Partit Liberal).⁴²

En les eleccions, celebrades el 9 de novembre, foren elegits 8 candidats mauristes i només 1 candidat de la coalició formada per conservadors, liberals, republicans reformistes i socialistes. La candidatura maurista va obtenir en total 1.044 vots i la coalició 513 vots. La cita electoral va estar molt animada, sobretot en el primer i segon districtes.

Foren elegits regidors els mauristes: Joan Morell Bauzà, Guillem Mora Alcover, Joan Pizà Arbona, Amador Canals Pizà, Salvador Elías Capellas, Antoni Colom Casasnovas, Jeroni Estades Castanyer i Francesc Mayol Frau; i el conservador Miquel Colom Mayol per la coalició.

El Partit Maurista va denunciar irregularitats en les votacions del Districte Primer, de gent que havia votat amb noms falsos o per persones absents a la localitat. El candidat Onofre Casasnovas Borràs va denunciar que alguns dels vots comptabilitzats per la coalició no eren legals, ja que alguns dels votants que havien emès el seu vot es trobaven a França en el moment de l'elecció. També es va denunciar a la Comissió Provincial que s'havien pagat vots amb

⁴² *Sóller* 07-02-1920.

un preu entre 40 i 125 pessetes cada un,⁴³ i que hi havia gent que havia votat en lloc amb un nom diferent. Finalment i després d'analitzar el cas, el governador civil va desestimar les protestes del mauristes i va donar validesa a la votació.

L'octubre del mateix any va dimitir el batle Amador Canals Pizà per qüestions de salut, i fou substituït interinament pel segon tinent de batle, Pere J. Castanyer Ozonas⁴⁴. Posteriorment es va convocar un sessió extraordinària per votar un nou batle entre els regidors i reorganitzar l'Ajuntament. El regidor conservador, Miquel Colom va votar en blanc, perquè segons manifestà volia seguir el costum establert per les minories en aquests casos. L'equip de govern del consistori va quedar format per: Pere J. Castanyer (batle), Jeroni Estades Castanyer Ozonas (primer tinent de batle), Gabriel Darder Vicens (segon tinent de batle), Bartomeu Coll Rullan (tercer tinent de batle), Antoni Colom Casanovas (regidor síndic), Antoni Pinya Forteza (regidor síndic suplent) i Guillem Mora Alcover (regidor interventor).⁴⁵

LES ELECCIONS LOCALS DE 1922

Aquests comicis se celebraren envoltats d'un ambient de poc entusiasme i escassa participació. Les eleccions se celebraren sota un govern de concentració presidit per Antoni Maura.

En el ple de l'Ajuntament de 5 de gener de 1922, es va establir que els regidors que cessaven del seu càrrec eren:

- Pel Districte Primer: Josep Bauzà Llull, Gabriel Darder Vicens i Pere Joan Castanyer Ozonas.
- Pel Districte Segon: Antoni Pinya Forteza i Francesc Bernat Serra.
- Pel Districte Tercer: Bartomeu Sampol Colom i Bartomeu Coll Rullan.

També es donava una vacant en el Districte Segon per la dimissió d'Amador Canals Pizà, vacant que s'havia de cobrir per sorteig entre els regidors ele-

⁴³ «(...) *Acta notarial que contiene las declaraciones de varios señores que manifestaron haber dimitido de su cargo de vocales del Centro Obrero, entre otras razones por haberse hecho público que el presidente de la citada junta cobró 125 pesetas para votar a la candidatura de la coalición* (...)». Boletín Oficial de la Provincia de Baleares, 18-03-1920, núm. 8306.

⁴⁴ Comerciant de fruites establert a Bordeus.

⁴⁵ *Sóller* 23-10-1920.

gits pel citat districte electoral per haver-se cobert la plaça extraordinària que existia per la mort de Francesc Ensenyat Mayol, en les darreres eleccions.⁴⁶

El cap del Partit Liberal, Joan Canals Pons va proposar al cap del Partit Maurista, Jeroni Estades Llabrés, la confecció d'un llista única per evitar la convocatòria d'eleccions i garantir l'estabilitat del consistori.⁴⁷ Aquest pacte es va donar entre els liberals, els conservadors i els mauristes. El Partit Republicà no va presentar cap candidat.

Així foren proclamats candidats pel Primer Districte: Pere J. Castanyer Ozonas (maurista), Cristòfol Ferrer Morell (maurista) i David March Alcover (conservador); pel Segon Districte a Bartomeu Coll Rullan (maurista), Antoni Pinya Forteza (maurista) i Guillem Rullan Bernat (liberal); i pel Tercer Districte a Josep Puig Rullan (maurista) i Josep Canals Pons (liberal). En total foren elegits 5 candidats mauristes i 3 de la coalició entre conservadors i liberals (1 conservador i 2 liberals).⁴⁸

L'Ajuntament va quedar constituït de la següent manera: Pere J. Castanyer Ozonas (batle), Jeroni Estades Castanyer (Partit Maurista, Primer Tinent de batle), Bartomeu Coll Rullan (Segon Tinent de batle), Antoni Colom Casanovas (Tercer Tinent de batle), Antoni Pinya Forteza (Regidor Síndic), Guillem Mora Alcover (Regidor Síndic suplent), Josep Puig Rullan (Regidor Interventor), Guillem Rullan Bernat (Regidor), David March Alcover, Josep Canals Pons, Cristòfol Ferrer Morell, Joan Pizà Arbona, Salvador Elías Capellas, Francesc Frau Mayol, Miquel Colom Mayol i Joan Morell Bauzá.⁴⁹

4. ALGUNES CONCLUSIONS

El predomini conservador i, més en concret maurista, fou aclaparador en un municipi que per cultura, economia diversificada i abundants contactes amb l'exterior hauria pogut tenir una vida política més diversificada. Sens dubte, el control exercit per Jeroni Estades, una figura encara poc coneguda, és un element fonamental per entendre aquesta hegemonia. Així i tot, existia un debat polític i cultural en ocasions ben interessant i una certa pluralitat,

⁴⁶ *Sóller* 04-02-1922.

⁴⁷ *Sóller* 21-01-1922.

⁴⁸ *Sóller* 28-01-1922.

⁴⁹ *Sóller* 01-04-1922.

que el caciquisme no podia ofegar del tot, i en aquest sentit s'ha de destacar el sorgiment de l'efímer Partido Local, el 1901, i el triomf electoral de la coalició de conservadors datistes, liberals, republicans i reformistes el 1915. Així, sota la Restauració, Sóller es configuraria com una realitat política allunyada tant de les dinàmiques de les ciutats en les quals els partits contraris al règim podien ésser hegemònics (a les Illes Balears, sobretot a Maó i, en el període 1901-1905, Palma) com dels nuclis més petits i rurals en els quals el caciquisme i el torn de partits no tenia ni la més mínima contestació.

5. APÈNDIX

RESULTATS ELECCIONS MUNICIPALS 1901⁵⁰

Nom	Número de vots	Partit	Professió
Primer Districte			
Ramón Casasnovas Miró	178	Partido Local Sollerense	Propietari i industrial
Jaume Joan Joy Castanyer ⁵¹	178	Partido Local Sollerense	Propietari i industrial
Jaume Valls Piña	176	Partido Local Sollerense	Comerciant
Segon Districte			
Joan Pizà Mayol	212	Partido Local Sollerense	Propietari
Jaume Marquès Rullan	211	Partido Local Sollerense	Propietari i secretari del Banc de Sóller
Guillem Bernat Rullan	209	Partido Local Sollerense	Propietari i consignatari del vapor <i>León de Oro</i>
Tercer Districte			
Joan Puig Rullan	158	Partido Local Sollerense	Capitalista i propietari
Joan Morell Coll	158	Partido Local Sollerense	Industrial

⁵⁰ Sóller 16-11-1901.

⁵¹ Era administrador de *La Solidez*.

RESULTATS ELECCIONS MUNICIPALS 1903⁵²

Nom candidat	Núm. vots	Partit
Joan Joy Pizà	308	Partit Conservador (addicte)
Pere J. Mora Arbona	308	Partit Conservador (maurista)
Ramon Escalas Deyà	308	Republicà
Joan Deyà Castanyer	189	Liberal
Antoni Castanyer Bernat	189	Partit Conservador (maurista)
Jaume Frontera Castanyer	189	Partit Conservador (maurista)
Miquel Colom Mayol	159	Partit Conservador (maurista)
Jeroni Estades Llabrés	159	Partit Conservador (maurista)

RESULTATS ELECCIONS MUNICIPALS 1905⁵³

Nom candidat	Núm. vots	Partit
Joan Morell Coll	287	Partit Conservador
Pere Serra Canyellas	284	Partit Conservador
Jaume J. Joy Castanyer	283	Partit Conservador
Antoni Castanyer Arbona	283	Partit Conservador
Miquel Ripoll Magraner	282	Partit Conservador
Guillem Mora Rullan	281	Partit Conservador
Miquel Forteza Pomar	281	Partit Conservador
Francesc Castanyer Castanyer	281	Partit Conservador
Damià Canals Arbona	281	Partit Conservador

⁵² *Sóller* 07-11-1903.⁵³ *Sóller* 11-11-1905.

RESULTATS ELECCIONS MUNICIPALS 1909⁵⁴

Nom candidat	Número de vots	Partit
Primer Districte		
Francesc Ensenyat Mayol	252	Partit Conservador
Antoni Castanyer Arbona	251	Partit Conservador
Josep Morell Mayol	250	Partit Conservador
Ramon Coll Bisbal	157	Coalició republicanoliberal
Segon Districte		
Lluc Solivellas Vicens	245	Partit Conservador
Antoni J. Colom Casasnovas	239	Partit Conservador
Pere A. Alcover Pons	226	Partit Conservador
Jaume A. Mayol Arbona	196	Coalició republicanoliberal
Tercer Districte		
Damià Canals Arbona	166	Partit Conservador
Francesc Castanyer Castanyer	150	Partit Conservador
Joan Frontera Sastre	140	Coalició republicanoliberal

RESULTATS ELECCIONS MUNICIPALS 1911

Nom candidat	Núm. de vots	Partit
Primer Districte		
Joan Puig	230	Partit Conservador
Miquel Colom	223	Partit Conservador
Josep Morell	231	Partit Conservador
Antoni Mayol	136	Coalició republicanoliberal (republicà)
Segon Districte		
Antoni Rotger	254	Partit Conservador
Bartomeu Colom	231	Partit Conservador
Bonaventura Mayol	172	Coalició republicanoliberal (republicà)
Damià Ozonas	176	Coalició liberalrepublicana (republicà)
Tercer Districte		
Joan Magraner	225	Partit Conservador
Bernat Colom	217	Partit Conservador
Antoni Castanyer	214	Partit Conservador
Jaume A. Mayol	180	Coalició republicanoliberal (liberal)
Joan Canals	171	Coalició republicanoliberal (liberal)

⁵⁴ Sóller 08-12-1909.

RESULTATS ELECCIONS MUNICIPALS 1913⁵⁵

Nom candidat	Número de vots	Partit
Primer Districte		
Salvador Oliver Castanyer	300	Partit Conservador
Francesc Ensenyat Mayol	293	Partit Conservador
Joan Puig Rullan	292	Partit Conservador
Jaume Bennassar Mayol	41	Partit Republicà
Segon Districte		
Antoni J. Colom Casasnovas	281	Partit Conservador
Pere A. Alcover Pons	281	Partit Conservador
Jaume Morell Mayol	279	Partit Conservador
Bartomeu Payeras Estarellas	35	Partit Republicà
Tercer Districte		
Antoni Colom Casasnovas	183	Partit Conservador
Andreu Rullan Rullan	180	Partit Conservador
Joan Frontera Mayol	119	Partit Republicà

RESULTATS ELECCIONS MUNICIPALS 1915⁵⁶

Nom candidat	Número de vots	Partit
Primer Districte		
Joan Vicens Garau	168	Partit Maurista
Miquel Colom Mayol	201	Coalició (conservador)
Josep Bauzá Llull	166	Partit Maurista
Ramon Coll Bisbal	1	Coalició (liberal)
Segon Districte		
Damià Ozonas Pastor	245	Coalició (republicà)
Antoni Forteza Forteza	125	Partit Maurista
Miquel Ripoll Magraner	243	Partit Maurista
Pere J. Castanyer Ozonas	232	Partit Maurista
Ramon Coll Bisbal	4	Coalició
Miquel Colom Mayol	1	Coalició (conservador)
Francesc Bernat Serra	238	Partit Maurista
Joan Frontera Mayol	3	Coalició
Tercer Districte		
Ramon Coll Bisbal	215	Coalició
Joan Frontera Mayol	214	Coalició
Joan Magraner Oliver	208	Partit Maurista
Antoni Vicens Mayol	204	Partit Maurista
Bartomeu Coll Rullan	206	Partit Maurista
Miquel Colom Mayol	1	Coalició

⁵⁵ *Última Hora* 09-11-1913.⁵⁶ *Sóller* 20-11-1915.

RESULTATS ELECCIONS MUNICIPALS 1917⁵⁷

Nom candidat	Núm. de vots	Partit
Primer Districte		
Josep Bauzà Llull	241	Partit Maurista
Gabriel Darder Vicens	236	Partit Maurista
Pere Castanyer Ozonas	234	Partit Maurista
Jaume Bennassar Mayol	197	Partit Reformista
Francesc Vicens Garau	196	Partit Liberal
Segon Districte		
Francesc Ensenyat Mayol	275	Partit Maurista
Antoni Pinya Forteza	270	Partit Maurista
Francesc Bernat Serra	268	Partit Maurista
Gaspar Borràs Ferrer	253	Partit Republicà
Guillem Rullan Bernat	233	Partit Liberal
Tercer Districte		
Bartomeu Sampol Colom	193	Partit Conservador
Bartomeu Coll Rullan	182	Partit Maurista
Antoni Colom Casasnovas	180	Partit Maurista

RESULTATS ELECCIONS MUNICIPALS 1920⁵⁸

Nom candidat	Núm. de vots	Partit
Primer Districte		
Onofre Casasnovas Borràs	174	Partit Maurista
Joan Morell Bauzà	176	Partit Maurista
Miquel Colom Mayol	179	Partit Conservador
Segon Districte		
Guillem Mora Alcover	273	Partit Maurista
Joan Pizà Arbona	269	Partit Maurista
Amador Canals Pizà	274	Partit Maurista
Salvador Elias Capellas	258	Partit Maurista
Joaquim Forteza Forteza	207	Partit Conservador
Antoni Colom Frontera	194	Partit Liberal
Francesc Castanyer Pons	193	<i>Federación Obrera Sollerense</i>
Tercer Districte		
Antoni Colom Casasnovas	225	Partit Maurista
Jeroni Estades Castanyer	229	Partit Maurista
Francesc Frau Mayol	228	Partit Maurista
Josep Canals Pons	132	Partit Liberal
Antoni Martí Oliver	134	Partit Liberal

⁵⁷ Sóller 17-11-1917.⁵⁸ Sóller 14-02-1920.

6. BIBLIOGRAFIA

- ARBONA I OLIVER, Andreu, *Fent volar l'estel*, Sóller, Associació Cultural Veu de Sóller, 1996.
- ARBONA, Miquel, *Converses solleriques. Un poc cada setmana (1964-1974)*, Ciutat de Mallorca, editorial Moll, 1977.
- BARCELÓ PONS, Bartomeu (dir.), *Demografia de las Baleares: 1900-1970*, Palma, Consejo Económico Social Sindical de Baleares, 1976.
- BERNAT JOY, Catalina, *L'anhel de tornar a Sóller. Emigrants: canvi social i progrés econòmic, Sóller*, El Gall Editor, 1999.
- BERNAT JOY, Catalina / QUETGLAS CIFRE, Antoni, *El moviment associatiu a Sóller (1868-1936)*, dins II Jornades d'Estudis Locals a Sóller, Sóller, Ajuntament de Sóller, 2008.
- CAÑELLAS SERRANO, Nicolau S., *El ferrocarril a Mallorca. La via del progrés*, Palma, edicions Documenta Balear, 2001.
- CASTANYER SASTRE, Joan, *La Junta Local de Reformes Socials i l'evolució del moviment obrer a Sóller (1900-1923)*, Palma.
- DURAN PASTOR, Miguel/ MARIMON RIUTORT, Antoni (Coord.), "Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat", Vol. 3, a BELENGUER, Ernest (dir.), *Història de les Illes Balears*, Barcelona, Edicions 62, 2004.
- FULLANA PUIGSERVER, Pere, *Antoni Maura i el maurisme a Mallorca: 1853-1925*, Palma, Lleonard Muntaner / Fundació Antonio Maura de Balears, 1998.
- GABRIEL, Pere, *El moviment obrer a Mallorca*, Barcelona, Curial, 1973.
- LLADÓ ROTGER, Francesc (2008): *La lluita per un Sóller que no pogué ser. Noucentisme i nacionalisme al setmanari Sóller (1911-1915)*. El Gall Editor, Sóller.
- MANERA, Carles, *Història del creixement econòmic a Mallorca (1700-2000)*, Palma, Lleonard Muntaner, 2001.
- MARIMON RIUTORT, Antoni, *Les repercussions de les Guerres de Cuba i Filipines a les Illes Balears*, tesi doctoral presentada a la Universitat de les Illes Balears el 1993.
- MARIMON RIUTORT, Antoni, *La crisi de 1898 a les Illes Balears*, Palma, El Tall, 1997.
- MARIMON RIUTORT, Antoni, "El republicanisme a Mallorca a l'època de la Restauració. La seva participació electoral (1895-1905)", a Verguisme, *anarquisme i espanyolisme. Noves recerques sobre el s. XX a Mallorca*, Palma, Fundació Emili Darder, 1997.
- MARIMON RIUTORT, Antoni, *Les eleccions municipals a Menorca sota la Restauració (1901-1922): el pes del republicanisme*, a Mayurqa núm. 28, Universitat de les Illes Balears, 2002, pàg. 75-91.
- MARIMON RIUTORT, Antoni (coord.), *Atles d'Història de Mallorca*, Palma, Promomallorca Edicions SL, 2006.
- PEÑARRUBIA MARQUÈS, Isabel, *Mallorca davant el centralisme (1868-1910)*, Barcelona, Curial, 1980.
- PEÑARRUBIA MARQUÈS, Isabel, *Mallorca davant el caciquisme i la qüestió nacional (1917-1923)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.
- PEÑARRUBIA MARQUÈS, Isabel, *La Restauració a Mallorca (1874-1923)*, Palma, Documenta Balear, 1997.

- PÉREZ PASTOR, Plàcid, “Sóller: Evolució econòmica i social entre 1840 i 1936”. Dins *Església i Societat en la primera meitat del segle XX a Mallorca*, VIIè Simpòsium d’Història Social de la Religió, celebrat a Palma i a Sóller el maig de 2004. En premsa.
- PÉREZ PASTOR, Plàcid, *Les publicacions periòdiques de les impremtes Marquès i Calatayud*, dins I Jornades d’Estudis Locals a Sóller, Palma, Edicions El Moixet Demagog, 2007.
- QUETGLAS CIFRE, Antoni, *Les conseqüències culturals i socials de l'emigració a França. El cas de Sóller (1880-1936)*, dins “Cercles. Revista d’Història Cultural”, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2008.
- QUETGLAS CIFRE, Antoni, *Canvi i permanència en un municipi de Mallorca: la Segona República, la Guerra Civil i els primers anys de la Postguerra a Sóller (1931-1945)*, Memòria d’Investigació presentada el 7 de juliol de 2008.
- SANTANA I MORRO, Manel, *El forjament de la solidaritat. Mutualitat, cooperatives, societats obreres i recreatives a Mallorca (1868-1936)*, Palma, edicions Cort, 2002.
- SERRA BUSQUETS, Sebastià (coord.), *El segle XX a les Illes Balears: estudis i cronologia*, Palma, Grup d’Estudis de la Cultura, Societat i Política del Món Contemporani, Edicions Cort, 2000.
- SERRA BUSQUETS, Sebastià, *Política i cultura a les Balears segles XIX-XX*, a Randa. núm. 24, Barcelona, Curial, 1989, pàg. 937-946.

Publicacions periòdiques

- La Almudaina* 1901-1922.
Boletín Oficial de la Provincia de Baleares 1901-1922.
La Última Hora 1901-1922.
La República 1916.
El Heraldo de Sóller 1913-1918.
En Xerrim 1917-1919.
Sóller 1895-1922.
El Pueblo 1913-1918.
La Unión Republicana.

Arxius

- Arxiu del Regne de Mallorca (ARM).
 Arxiu Municipal de Sóller (AMS).